

de Donau zit en een aquarel van de veranderde omgeving maak zie ik werkelijk duizenden Boeren- en Huiszwaluwen laag over het water van het oosten naar het westen vliegen. Het is een stroom vogels zo ver het oog reikt en deze snelweg boven het water zal op deze manier al duizenden generaties lang gebruikt zijn.

Op geluid kan ik de Kleine Bonte Specht determineren en binnen een kwartier na elkaar zie ik de Klapexster en de Grauwe Klauwier. De laatste zal binnen een dag de meest voorkomende vogel worden.

Op elke struik met een territorium van een kilometer zie ik wel een exemplaar. Dit zijn de dagen dat ik gemiddeld 40 kilometer per dag loop, dus dat zijn heel wat Grauwe Klauwieren.

Boven de dichte bossen zie ik een Zwarte Ooievaar vliegen die ik determineer door mijn 600 mm lens erop te richten en af te drukken. De camera is een van de beste manieren om in alle rust soorten te bekijken, zeker als een streepje meer of minder het verschil tussen de soorten bepaalt. Niet moeilijk om te zien is dat de aantallen Turkse Tortels enorm zijn toegenomen. Ze overtreffen de Houtduiven inmiddels ruim.

Er gaat geen dag voorbij, sinds ik door Tiel ben gelopen, dat ik niet een exemplaar van de Groene Specht hoor of zie. De soorten spechten worden nu ook aangevuld met de Grijskopspecht, die ik

lopend door het Wienerwald voor het eerst zie.

Weken heb ik naar dit moment uitgekeken en op 20 kilometer afstand van Wenen gaat mijn hart sneller kloppen; mijn eerste Bonte Kraai betekent dat ik een grens over aan het gaan ben waar de Zwarte Kraai door de andere soort vervangen gaat worden. Wat zou toch verklaren waarom de Zwarte Kraaien ten westen van deze lijn zijn en waarom de Bonte Kraaien voornamelijk ten oosten te vinden zijn? Heeft het te maken met de manier van bewerken van land of juist met temperatuur en het klimaat? Dat zal ik tijdens het vervolg van mijn tocht in de zomer van Wenen naar Boedapest uit gaan zoeken.

Ik zie de stad Wenen langzaam groeien, terwijl ik vanuit de heuvels van het Wienerwald, zwaar bemodderd, de bebouwing in loop. De tientallen vogelsoorten die me muzikaal hebben begeleid gedurende de afgelopen 450 kilometer verstommen en alleen de Merel en Bonte Kraai komen met hun zang boven het geluid van verkeer en mensenmassa uit. Tijd om even wat cultuur op te snuiven. Vanaf het dakterras van mijn verblijf overzie ik de stad en geniet van het gieren en zwieren van de Gierzwaluwen, de lente is werkelijk begonnen. Volgende keer zal mijn vertrekpunt weer Wenen zijn, dan op het hoogtepunt van de zomer!

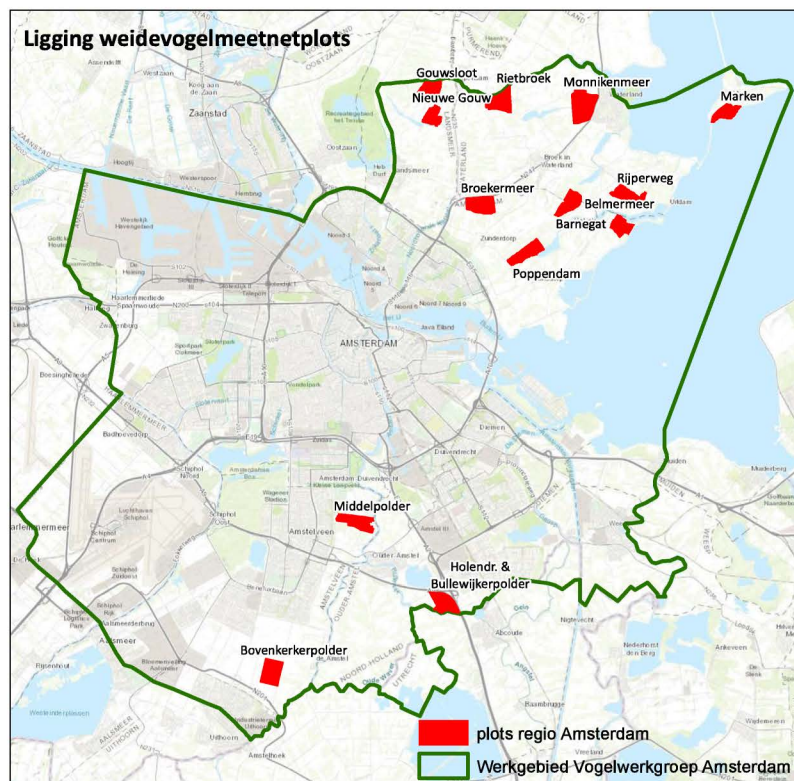
Provinciaal Weidevogelmeetnet *Frank van Groen*



"Nederland is het land in Europa waar de meeste weidevogels broeden"

FOTO'S: FRANK VAN GROEN

Als net begonnen vogelaar fietste ik begin jaren 80 ten noorden van Amsterdam de Poppendammorgou af. Het weggetje verdween als onverhard pad in de weilanden, boven me wolken alarmerende Grutto's. Dit 'wildernisgevoel' is jammer genoeg verdwenen met de later uitgevoerde ruilverkaveling en het asfalteren van het onverharde karrespoor. Later hoorde ik dat in de gemeente Amsterdam meer Grutto's broedden dan in heel Groot-Brittannië bij elkaar. Dat maakte indruk. Nederland is het land in Europa waar de meeste weidevogels broeden. Noord-Holland is een van de belangrijkste provincies in ons land voor deze groep vogels. En de omgeving van Amsterdam, met name Amstelland en Waterland, is een van de belangrijkste gebieden in Noord-Holland voor weidevogels. In 1987 is het Provinciale Weidevogelmeetnet in Noord-Holland van start gegaan. Het is daarmee één van de oudste weidevogelmeetnetten in ons land en in 2016 was het 30e jaar op rij dat dit meetnet werd uitgevoerd. De gegevens worden verzameld in het kader van het landelijk weidevogelmeetnet in het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring).



Ligging van de meetnetplots in de Amsterdamse regio

Bij het weidevogelmeetnet zijn verschillende organisaties betrokken. Sovon Vogelonderzoek coördineert het landelijke weidevogelmeetnet. In Noord-Holland voert Landschap Noord-Holland het weidevogelmeetnet uit in opdracht van de provincie en ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot voert het veldwerk uit in opdracht van het Landschap.

Doel van het weidevogelmeetnet is om er achter te komen hoe het de broedpopulatie van weidevogels vergaat. Nederland is bij uitstek een land waar veel weidevogels voorkomen. Met name de veenweidegebieden in het lage deel van het land zijn belangrijk voor weidevogels. Rond Amsterdam liggen nog steeds uitgestrekte veenweidegebieden. Een groot deel van de stad ligt op voormalige weidevogelgraslanden. In dit artikel worden de resultaten van 30 jaar weidevogelmeetnet in de Amsterdamse regio gepresenteerd. Uiteraard worden ze vergeleken met provinciale en landelijke gegevens.



Grutto op de uitkijk



Graspieper

De Amsterdamse plots

Verspreid in Noord-Holland werden vanaf 1987 in eerste instantie jaarlijks 51 gebieden, hierna plots genoemd, geteld. Met ingang van 2006 zijn daar nog eens 22 plots bijgekomen. Binnen de grenzen van het werkgebied van de Vogelwerkgroep Amsterdam liggen 13 plots, waarvan er 12 sinds 1987 worden geteld. Alleen plot Monnikenmeer wordt sinds 2006 geteld. Het gemiddelde oppervlak van de 13 plots bedraagt 54 ha. In Amstelland ten zuiden van Amsterdam liggen 3 plots. De overige 10 plots liggen in Waterland (7), op Marken (1) en in het Ilperveld (2). Op bijgaande kaart is de ligging van de plots aangegeven.

Sinds 2006 tel ik beroepshalve een wisselend aantal plots van het meetnet, waaronder een aantal in de Amsterdamse regio. In 2016 heb ik voor het eerst alle 13 Amsterdamse plots geteld.

Methode

Er is geteld volgens de methode BMP-W van Sovon (de W van weidevogels). Conform deze telmethode worden aan elk plot jaarlijks vijf bezoeken afgelegd, over het algemeen twee in april, twee in mei en één in juni. In de jaren 2012-2015 is het juni-bezoek wegens bezuinigingen geschrapt. In die jaren week de methode dus enigszins af van BMP-W. In 2016 is wel weer een vijfde bezoek uitgevoerd. In de plots worden alle weidevogels en ook ganzen geteld. Daarnaast worden enkele zeldzame moerasvogels en roofvogels geteld. In de periode 1987-2004 zijn ook Wilde Eend, Waterhoen en Meerkroet geteld. De territoria zijn bepaald met behulp van de landelijke interpretatiecriteria van Sovon. Sinds enkele jaren worden de territoria geclusterd met behulp van een clusterprogramma dat werkt met deze Sovon-criteria.

Als gevolg van bezuinigingen zijn drie Amsterdamse plots in 2013 en 2015 niet

Tabel 1: Vastgestelde soorten met het totale aantal vastgestelde territoria, exclusief die van plot Monnikenmeer

Soort / Jaar	1987	2016	Soort / Jaar	1987	2016
Roerdomp	0	2	Patrijs	1	0
Knobbelzwaan	4	8	Kwartel	0	0
Grauwe Gans	0	237	Scholekster	116	53
Grote Canadese Gans	0	7	Kluut	0	0
Kleine Canadese Gans	0	11	Kievit	262	200
Brandgans	0	5	Kemphaan	4	0
Nijlgans	0	17	Watersnip	6	0
Bergeend	6	38	Grutto	251	212
Krakeend	9	144	Tureluur	77	124
Wintertaling	0	4	Kokmeeuw	0	0
Zomertaling	2	0	Kleine Mantelmeeuw	0	0
Slobeend	28	39	Visdief	82	0
Tafeleend	0	2	Veldleeuwerik	77	16
Kuifeend	3	22	Graspieper	20	21
Bruine Kiekendief	1	1	Gele Kwikstaart	26	13
Buizerd	0	1	Snor	0	3
Torenvalk	0	0	Baardman	0	2
Aantal soorten	18	24	Aantal territoria	975	1182

geteld. Het betreft de plots Broekermeer, Belmermeer en Monnikenmeer. In 2001 is plot Barnegat niet geteld vanwege de mond-en-klauwzeercrisis.

De eerste jaren werden de Amsterdamse plots geteld door Ruud van Beusekom. In de jaren 90 zijn de plots overgenomen door Ruud Brouwer en Mark Kuiper. Vanaf 2006 zijn de Amsterdamse plots in de loop der jaren overgenomen door Frank van Groen. In tussenliggende jaren zijn om praktische redenen in verband met de PNI (de gebiedsdekkende Provinciale Natuur Inventarisatie) enkele plots éénmalig geteld door Bernard Oosterbaan, Edial Dekker, Fred Vogelzang, Jip Louwe Kooijmans, Leo van den Bergh, Menno van Straaten en Silvan Laan. Harry Fabritius telde plot Monnikenmeer t/m 2011.

Resultaten

De soorten die zijn geteld in de 12 Amsterdamse plots staan opgesomd in Tabel 1, met de vastgestelde aantallen territoria in beginjaar 1987 en het laatste jaar 2016. Omdat Wilde Eend, Waterhoen en Meerkoet de afgelopen 12 jaar niet meer zijn geteld in de plots zijn ze hier verder buiten beschouwing gelaten.

Roerdomp, Bruine Kiekendief, Snor en Baardman zijn alleen in plot Nieuwe Gouw in het Ilperveld vastgesteld. Soorten die slechts incidenteel zijn vastgesteld in de Amster-

damse plots zijn Wintertaling (Nieuwe Gouw 1991, Barnegat, 2016, Rijperweg, 2015 en 2016 en Bovenkerkerpolder, 2016), Tafeleend (Barnegat, 2013 en 2016), Buizerd (Rijperweg, 2016 en Rietbroek, 2012 en 2014), Torenvalk (Monnikenmeer, 2016), Patrijs (Holendrecht- en Bullewijkpolder 88-95, Middelpolder, 4x in 1990-2000 en Bovenkerkerpolder, 7x in 87-99), Kwartel (Rijperweg, 2004 en Bovenkerkerpolder, 3x in 97-05), Kluut (Barnegat, 1996 en Rijperweg, 4x in 92-98), Kokmeeuw (Nieuwe Gouw 1987-2000 en Rijperweg 1988-1990) en Kleine Mantelmeeuw (Middelpolder, 2015). Een blik op de totalen van Tabel 1 leert ons dat zowel het aantal vastgestelde territoria als het aantal soorten in de 12 plots is toegenomen bij een vergelijking van het jaar 1987 en 2016. Dit komt met name door het verschijnen van vijf soorten ganzen, waarvan de Grauwe Gans verreweg het meeste voorkomt. In 1987 waren Kievit en Grutto de talrijkste soorten, met 53% van het totale aantal territoria. In 2016 is Grauwe Gans de talrijkste soort en bezetten Kievit en Grutto nog maar 35% van de territoria. Soorten die opvallend toenamen zijn Bergeend (van 6 naar 38), Krakeend (van 9 naar 144), Kuifeend (van 3 naar 22) en in mindere mate Tureluur (van 77 naar 124). Soorten die duidelijk afnamen zijn Scholekster (van 116 naar 53), Visdief (van 82 naar 0), Veldleeuwerik (van 77 naar 16) en Gele Kwikstaart (van 26 naar 13).



In het Ilperveld is veel vaarland aanwezig

Trends

Veranderingen in het aantal vastgestelde territoria van weidevogels kunnen te maken hebben met tal van factoren. Het is nog niet zo eenvoudig de oorzaak van een geconstateerde aantalsverandering te achterhalen. De aard van de winter die voorafgaat aan het broedseizoen speelt een rol. Een droog of juist een nat voorjaar kan van invloed zijn. Landschappelijke veranderingen zoals een ander beheer van een gebied en de aanplant van bos(jes) kunnen een rol spelen. In het geval van weidevogels is met name de intensivering van het graslandgebruik belangrijk. Het gaat dan onder meer om een lager waterpeil, meer bemesting, eerder en vaker maaien en meer vee in het land. Een aantal Amsterdamse plots, zoals die in het Ilperveld en de Middelpolder liggen in natuurgebieden waar juist sprake is geweest van extensivering. In de 30 jaar tussen 1987 en 2016 zijn roofvogels duidelijk toegenomen in de Amsterdamse regio. Deze soorten eten ook wel eens een weidevogel en weidevogels mijden mogelijk plaatsen waar roofvogels vaak jagen. Verder is de aanwezigheid van Vossen van belang voor een aantal soorten. Daarnaast is de overleving van kuikens, jonge vogels en volwassen vogels bepalend voor het al dan niet toenemen van een populatie. Het gaat dan om de overleving in Nederland én in de overwinteringsgebieden buiten Nederland.

In 30 jaar tijd hebben zich grote veranderingen voltrokken in de vogelbevolking van Nederland. De regio Amsterdam is daar geen uitzondering op. De gegevens van het meetnet lenen zich er bij uitstek voor om trends te bepalen. Op basis van de gegevens uit de Amsterdamse plots worden, samen met de gegevens van alle plots in Noord-Holland en die in andere provincies, door Sovon de landelijke indexen van weidevogels samengesteld. Vervolgens wordt berekend in hoeverre soorten toe- dan wel afnemen.



Bijna vliegvlugge Grutto



Pul van Slobeend

Provinciaal weidevogelmeetnet

Tabel 2; kerngegevens Amsterdamse plots; oppervlak, NJ = aantal jaren waarin geteld is, N min = minimum aantal vastgestelde soorten, N max = maximum aantal vastgestelde soorten, N srt = totaal aantal soorten ooit in plot, N RL srt = totaal aantal Rode Lijst-soorten ooit in plot, N gem = gemiddeld aantal soorten in plot, NT min = minimum aantal vastgestelde territoria, NT max = maximum aantal vastgestelde territoria en NT gem = gemiddeld aantal territoria in plot.

Plot \ variabele	Opp (ha)	NJ	N min	N max	N gem	N srt	N RL srt	NT min	NT max	NT gem	NT gem/ha
1 Ilperveld, Nieuwe Gouw	34	30	8	15	12	23	11	28	230	72	2,1
2 Ilperveld, Gouwsloot	44	30	8	16	11	21	10	59	179	108	2,5
3 Belmermeer	48	28	8	13	11	16	8	30	140	73	1,5
4 Waterland, Poppendam	55	30	8	13	11	16	8	52	139	87	1,6
5 Waterland, Barnegat	41	29	9	13	11	21	10	70	124	96	2,3
6 Waterland, Rijperweg	47	30	9	15	12	24	11	59	196	108	2,3
7 Marken	40	30	9	14	10	18	9	102	195	150	3,8
8 Broekerveer	64	28	4	9	7	15	7	9	87	41	0,6
9 Waterland, Rietbroek	59	30	2	10	8	17	8	3	82	40	0,7
10 Monnikenmeer	90	9	7	10	8	13	5	21	67	39	0,4
11 Holendrecht- en Bullewijkpolder	52	30	6	12	9	16	7	55	113	77	1,5
12 Middelpolder Amstelveen	65	30	4	16	9	20	8	53	268	121	1,9
13 Bovenkerkepolder	59	30	8	13	10	18	10	54	116	85	1,4

Voor alle afzonderlijke soorten, het totale aantal territoria en het aantal territoria van Rode Lijst-soorten zijn indexcijfers bepaald in de 13 Amsterdamse plots. Voor plots die niet in alle jaren zijn geteld zijn de aantallen in tussenliggende jaren berekend op basis van het aantal territoria in de aangrenzende jaren. Voor plot Monnikenmeer zijn de aantallen vóór 2006 met terugwerkende kracht berekend op basis van de aantalsontwikkeling in de overige 12 plots en het gemiddelde aantal in dit plot over de jaren 2006-2008.

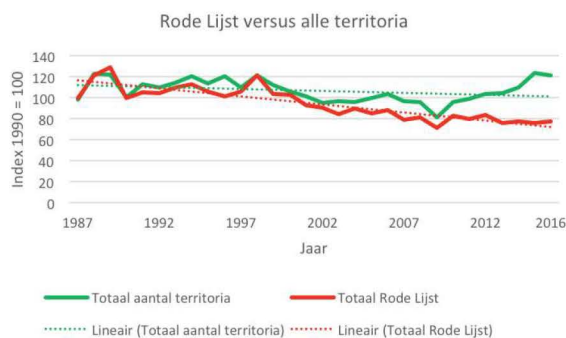
Met de aldus verkregen gegevens zijn grafieken van de aantalsontwikkeling in de periode 1987-2016 gemaakt. Hierbij is het indexgetal voor 1990 op 100 gezet. Aan de hand van deze grafieken wordt per soort(groep) hieronder de ontwikkeling van de stand in de 13 Amsterdamse plots in de afgelopen 30 jaar besproken.

Totalen

In bijgaande grafiek is de ontwikkeling van het totale aantal territoria in de 13 plots weergegeven én die van alleen de Rode Lijst-soorten. Dat zijn Roerdomp, Wintertaling, Zomertaling, Slobeend, Patrijs, Kemphaan, Watersnip, Grutto, Tureluur, Visdief,

Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart en Snor. Duidelijk is dat de Rode Lijst-soorten het slechter doen dan alle soorten samen. Logisch, want het gaat ten slotte om bedreigde soorten die niet voor niets op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels staan. Het totale aantal vastgestelde territoria van de getelde soorten ligt anno 2016 20% hoger dan in het jaar 1987. Het aantal territoria van Rode Lijst-soorten ligt zo'n 20% lager.

Toch lopen de stippellijnen die de trend weergeven in beide gevallen naar beneden. Dat komt omdat er toevallig een piek zit in de twee jaren na het startjaar. Zowel voor het totale aantal territoria als dat voor de Rode Lijst-soorten is in de 13 Amsterdamse plots dus sprake van een afnemende trend, waarbij de trend voor de Rode Lijst-soorten veel negatiever is dan die voor alle soorten samen.

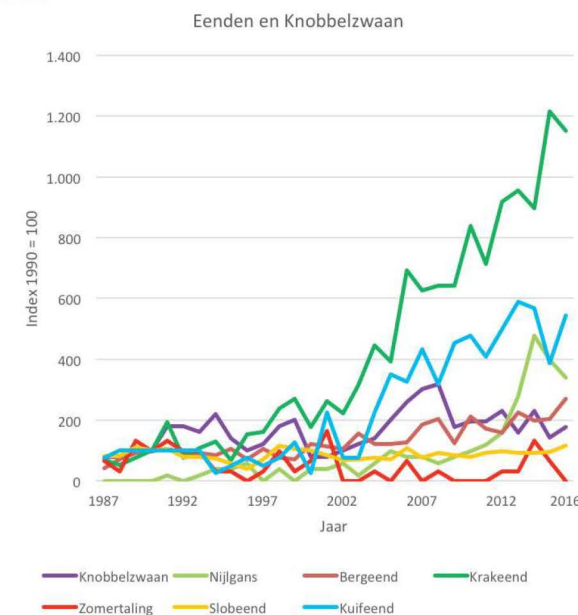


Grote Canadese Gans (rechter exemplaar) en Kleine Canadese Ganzen in het Ilperveld

Provinciaal weidevogelmeetnet

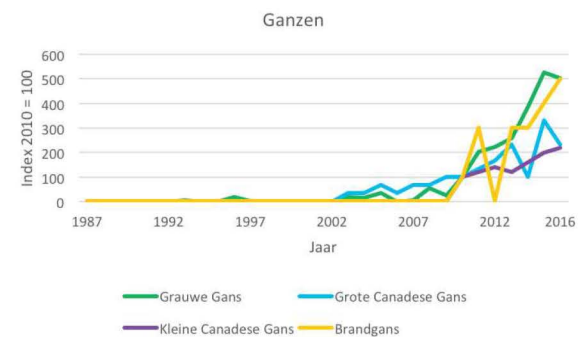
Eenden en Knobbelzwaan

De ontwikkeling van de stand van eenden, inclusief Nijlgans en Knobbelzwaan, is in beeld gebracht in bijgaande grafiek. Vrijwel al deze soorten zijn toegenomen in de Amsterdamse plots. De positieve ontwikkeling van Kraakeend steekt met kop en schouders boven die van de overige soorten uit. Vergeleken met 1990 is deze soort met een factor 12 toegenomen. Ook Nijlgans en Kuifeend zijn duidelijk toegenomen en zijn nu zo'n viermaal zo talrijk als in 1990. Bij Knobbelzwaan en Bergeend is de toename meer bescheiden geweest. De stand van deze soorten is ongeveer tweemaal zo hoog als in 1990. De stand van Slobeend is redelijk stabiel hoewel het aantal territoria behoorlijk fluctueert, met als minimum 13 in 1996 en als maximum 40 in 1998 en 2016. Ook landelijk treden bij deze soort grote schommelingen van de aantallen op. De Zomertaling komt maar weinig voor in de plots. Het beste jaar was 2001 toen vijf territoria werden vastgesteld. Sinds 2002 is het voorkomen onregelmatig en wordt de soort meer niet dan wel vastgesteld in de plots, hoewel in 2014 sprake was van een opleving (4 territoria).



Ganzen

Ganzen behoren niet tot de klassieke weidevogels maar verblijven een groot deel van hun leven wel op grasland in de polders. Ze hebben vaak grote territoria, waarbij de broedgebieden op enige afstand kunnen liggen van de gebieden waar de jongen opgroeien. Omdat de ganzen eigenlijk pas vanaf 2003 verschenen als broedvogel in



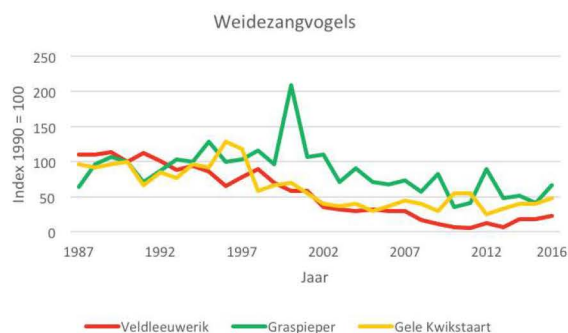
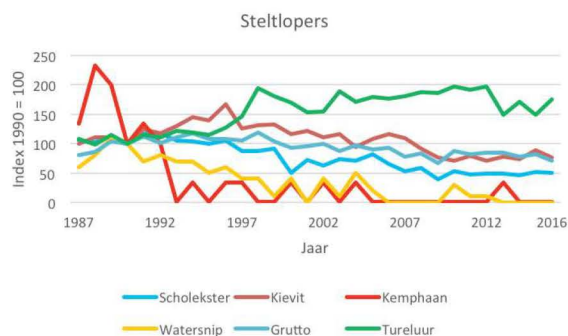
de Amsterdamse plots is het indexcijfer van 2010 op 100 gesteld. Duidelijk is dat alle vier de soorten recent sterk zijn toegenomen.

Sinds 2010 zijn Grauwe Gans en Brandgans met een factor vijf toegenomen in de Amsterdamse plots. Hierbij moet aangetekend worden dat het aantal Grauwe Ganzen veel groter is.

Er wordt hier onderscheid gemaakt tussen Grote Canadese Gans en Kleine Canadese Gans. Tegenwoordig worden ze als aparte soorten beschouwd. De Kleine Canadese Gans is nauw verwant aan de Brandgans en kan ook makkelijk met deze soort kruisen. Met name in de omgeving van Purmerend verblijft al jaren een populatie Kleine Canadese Ganzen. Deze vogels hebben ook wat brandganzenbloed door de aderen stromen. Vanuit hier hebben ze de afgelopen jaren het Ilperveld en Varkensland gekoloniseerd. Daarnaast zijn territoria vastgesteld in de plots Middelpolder (2015 en 2016) en Rietbroek (2016). De Grote Canadese Gans komt tegenwoordig in kleine aantallen voor in het Ilperveld, de Middelpolder en de Holendrecht- en Bullewijkpolder.

Steltlopers

Bij weidevogels denken we in eerste instantie aan de steltlopers, en dan met name aan Kievit en Grutto. De Grutto wordt ook wel de koning van de weidevogels genoemd en is sinds kort onze nationale vogel. In bijgaande grafiek wordt het aantalsverloop van zes soorten steltlopers in de 13 Amsterdamse plots weergegeven. Duidelijk is dat Kemphaan en Watersnip praktisch verdwenen zijn als broedvogel uit de plots. De stand van de Scholekster is gehalveerd en ook Kievit en Grutto zijn afgenomen. Uitzondering is de Tureluur die duidelijk is toegenomen.



Weidezangvogels

De drie weidezangvogels Veldleeuwrik, Graspieper en Gele Kwikstaart staan alle drie op de Rode Lijst. Sinds de start van het meetnet vertonen ze een negatieve trend. In de Amsterdamse plots is de Veldleeuwrik het meest afgenomen. Hoopvol



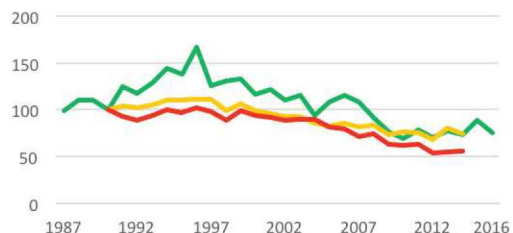
Deze Tureluur is alert en heeft jongen

is dat de soort het de laatste jaren ietsje beter lijkt te doen. Dit geldt ook voor de Gele Kwikstaart. Van deze soort is het aantal territoria in 30 jaar gehalveerd. De stand van de Graspieper vertoont grote schommelingen in de Amsterdamse plots. Met name de piek in het jaar 2000 valt op. In uiteenlopende plots scoorde de soort toen hoog. Hoewel de trend negatief lijkt is de stand in 2016 zelfs iets hoger dan in startjaar 1987.

Amsterdam versus Noord-Holland en Nederland

Om nu te zien in hoeverre de hierboven behandelde ontwikkeling in de Amsterdamse plots overeenkomt met de provinciale en landelijke trend zijn de indexgegevens van een aantal soorten (Krakeend, Slobbeend, Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur, Veldleeuwrik, Graspieper en Gele Kwikstaart) hieronder in grafieken bijeengebracht. De provinciale en landelijke indexcijfers zijn afkomstig van Sovon en zijn beschikbaar voor de jaren 1990-2014. De index voor het jaar 1990 is weer op 100 gesteld. Wat opvalt is dat de grafiek voor de Amsterdamse plots over het algemeen grilliger is dan de provinciale en zeker ook de landelijke grafiek. Dit komt omdat het hier om relatief weinig gegevens gaat uit maar 13 plots. In heel Noord-Holland gaat het om 73 plots en in heel Nederland om honderden plots. De extremen middelen zich in dat geval meer uit. We zien dat de vier steltlopers en ook Krakeend en Slobbeend het in de Amsterdamse plots beter doen dan in Noord-Holland en heel Nederland. De groene lijn ligt immers boven de gele (Noord-Holland) en de rode (Nederland). Met name Tureluur en Slobbeend doen het goed. Bij de drie weidezangvogels scoren de Amsterdamse plots minder goed. Uit de grafieken komt duidelijk de sterke en gestage toename van Krakeend naar voren

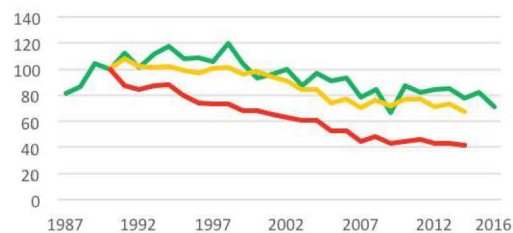
Kievit



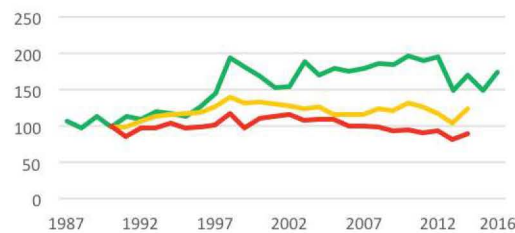
Scholekster



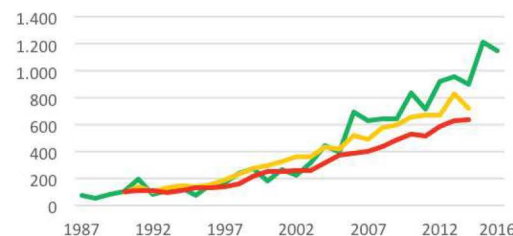
Grutto



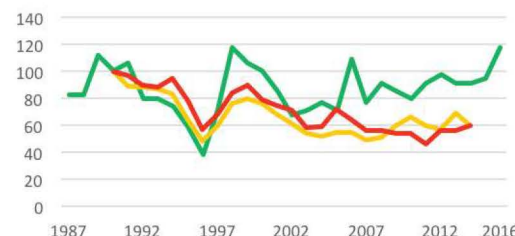
Tureluur



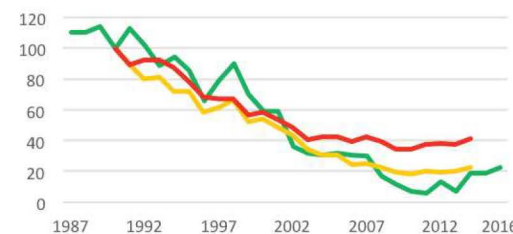
Krakeend



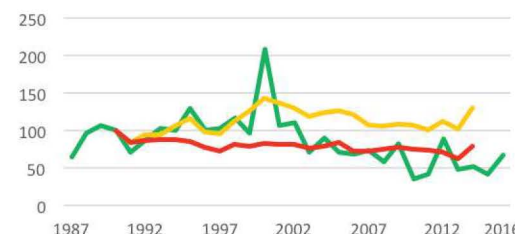
Slobeend



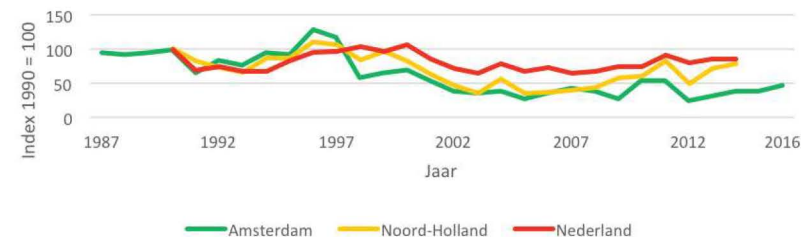
Veldleeuwerik



Graspieper



Gele kwikstaart



en de afname van Veldleeuwerik. De al eerder genoemde piek van de Graspieper in het jaar 2000 zien we in mindere mate ook terug in de grafiek van Noord-Holland, maar niet in die voor heel Nederland.

Ontwikkeling weidevogelstand per plot

Hierboven zijn de algemene trends en de ontwikkeling van de aantallen bij de diverse soort(groep)en behandeld, met ook een blik op de provinciale en landelijke trend. De ontwikkeling van het aantal territoria kan van plot tot plot echter behoorlijk verschil-



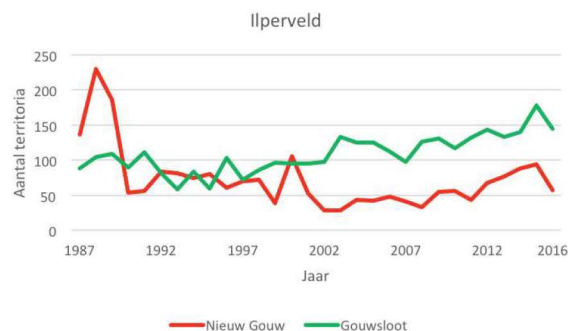
Portret van onze nationale vogel

13 MEI 2014, BOVENKERPOLDER

len. Dit heeft uiteraard te maken met de ligging en het beheer van de plots. Sommige plots zijn natuurgebied geworden. In andere plots is het grondgebruik in 30 jaar flink geïntensiveerd. Gerangschikt per gebied worden per plot daarom hieronder de belangrijkste ontwikkelingen op broedvogelgebied geschetst. Een aantal kerngegevens van de 13 Amsterdamse plots staan gerangschikt in Tabel 2 op pagina 31.

Ilperveld

De twee plots in het Ilperveld hebben een verschillende ontwikkeling doorgemaakt de afgelopen 30 jaar. Dit is enigszins terug te zien in de ontwikkeling van het aantal territoria in bijgaande grafiek. Er is sprake van flinke schommelingen met in deze eeuw een lichte toename en recent een afname.



Plot Nieuwe Gouw bestaat uit een aantal eilanden en is omgeven door brede watergangen. Tot eind jaren negentig was hier een visdievenkolonie (hoogste aantal 180 paar in 1988). Na de aanleg van de Kinseldam heeft dit sympathieke sterntje hier niet meer gebroed. Sommige percelen zijn tegenwoordig verbonden middels dammen. Het plot wordt steeds extensiever beweide en is de laatste jaren meer en meer veranderd in een moerasgebied. Het is dan ook niet vreemd dat in 2016 voor het eerst geen geldige territoria van steltlopers meer werden vastgesteld. Wel is het plot belangrijk voor moerasvogels. Zo zijn jaarlijks territoria van Roerdomp aanwezig. Dit is een doelsoort van het Natura 2000-gebied waar het Ilperveld deel van uitmaakt. Ook broeden er Blauwborsten, veel Rietzangers, enkel Snorren en aardig wat Rietgorzen. Sinds 2009 is er een flinke kolonie Grauwe Ganzen gevestigd met als hoogste aantal broedparen 69 in 2015. Sinds 2010 broeden enkele paren Kleine Canadese Gans in het plot. Leuk was de aanwezigheid van twee territoria Baardman in 2016. Alleen in 1988 was eerder een territorium van deze lastig te inventariseren soort aanwezig. In 2011 werd voor het laatste een territorium van Watersnip vastgesteld. Tot 2003 was het plot goed voor enkele territoria van Veldleeuwrik (met als top 8 in 1991).

Plot Gouwsloot ligt iets noordelijker aan de rand van het Werkgebied van de Vogelwerkgroep Amsterdam. Net als plot Nieuwe Gouw maakt het deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS) en kent het een hoge waterstand. Veel percelen zijn tegenwoordig in beheer als hooiland. In het centrum van het plot worden enkele percelen beweide met schapen en mestvee. Sinds 2010 zijn ganzen en ook Krakeend sterk toegenomen. De Scholekster is opmerkelijk stabiel in dit plot. Verder is het een

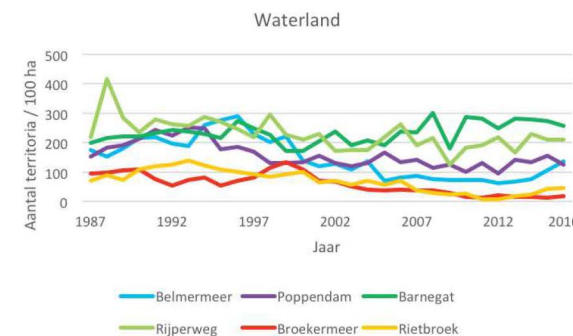
goed gebied voor Grutto en Tureluur. De Kievit is recent wat afgenomen. Alle drie de weidezangvogels broeden in kleine aantallen in plot Gouwsloot.

Marken

Plot Marken is een geval apart omdat het op een voormalig eiland ligt, alleen via een dijk verbonden met het vaste land. Het is een zeer open gebied zonder bomen. Het plot kent een hoge waterstand en ligt direct rechts als je Marken oprijdt. Vanaf pakweg half mei worden enkele percelen begraasd. In het broedseizoen zijn tegenwoordig grote groepen ganzen aanwezig. Tot diep in april grazen groepen Brandganzen op de percelen in het plot. Grauwe Ganzen broeden er. Ook van elders komen aardig wat tomen met jongen het Markermeer overgezwoomen om zich te goed te doen aan het gras op Marken. Waarschijnlijk zijn deze Grauwe Ganzen afkomstig uit de Oostvaardersplassen. Begrazing met vee is tegenwoordig niet echt meer nodig. Ganzen hebben deze taak grotendeels overgenomen. In het plot broeden grote aantallen Kieviten, Grutto's en ook Tureluurs. Sinds eind jaren negentig is de Tureluur duidelijk toegenomen in het plot op Marken. De Kempshaan werd er voor het laatste in 1997 vastgesteld als broedvogel. Ook Veldleeuwrik en Graspieper verdwenen, terwijl Gele Kwikstaart, ondanks een afname, zich vooralsnog handhaaft met enkele territoria.

Waterland

In Waterland worden zes plots al 30 jaar geïnventariseerd op weidevogels. De ontwikkeling van het aantal territoria per 100 ha is in bijgaande grafiek weergegeven. Het rijkst zijn plot Barnegat en Rijperweg. De plots Belmermeer en Poppendam zitten daar tegenwoordig duidelijk onder. In de jaren negentig zaten de dichtheden in deze vier plots echter dicht bij elkaar. Helemaal onderaan bungelen Broekmeer en Rietbroek. In deze plots broeden niet veel weidevogels meer.



Belmermeer

Deze droogmakerij in Waterland ligt als een diepe kuil in het omringende landschap, vlak bij Broek in Waterland. Het plot ligt aan de oostzijde van het poldertje en is goed voor Bergeend en Krakeend. Kievit en Grutto zijn sinds het begin van deze eeuw sterk

afgenomen. In 2003 werd voor het laatst een territorium van Watersnip vastgesteld. De Gele Kwikstaart is verdwenen, de Veldleeuwrik vrijwel. De Graspieper is bezig aan een comeback, na een afwezigheid van tien jaar in het eerste decennium van deze eeuw.

Poppendam

Dit is een langgerekt plot aan de oost- en zuidzijde van de Poppendammengouw. In het westelijk deel van plot Poppendam liggen een paar percelen met een hoge waterstand. Hier broedt het gros van de weidevogels. Het grootste deel van het plot, verder naar het oosten, wordt sterk onderbemalen en er wordt intensief geboerd. In de sloten zitten geregeld Krakeenden en Bergeenden. De percelen zelf zijn nauwelijks meer geschikt voor weidevogels.

Barnegat

Dit plot ligt tussen het Barnegat en de Uitdammer Die. Het deel dat tegen de Uitdammerdijk aan ligt kent verreweg de hoogste dichtheden aan weidevogels. Hier hebben enkele sloten hetzelfde hoge waterpeil als het aangrenzende Barnegat. Met name Grutto en Tureluur doen het hier goed. Recent is in dit deel voor enkele percelen een onderbemaling ingesteld, op termijn helaas niet gunstig voor weidevogels. Verder van de dijk vandaan liggen andere onderbemalingen en hier broeden relatief weinig weidevogels. In de beginjaren broedden Kemphaan en Watersnip geregeld in het plot. Gele Kwikstaart en Veldleeuwrik zijn afgenomen en Graspieper vrijwel verdwenen.

Rijperweg

Dit langgerekte plot ligt ten noorden van de Rijperweg. Met name het centrale deel van het plot is tegenwoordig goed voor weidevogels. Hier is ook een plas-dras perceel. In het westelijk deel broeden vrijwel geen weidevogels. In een bosje in een rietlandperceel aan de achterzijde van het plot broedde in 2016 een Buizerd. De rietkragen aan de achterzijde zijn een geliefd broedgebied voor Grauwe Ganzen. Sinds 2014 worden tientallen territoria vastgesteld van deze soort. De laatste jaren worden geregeld territoria van Zomertaling vastgesteld en in 2015 en 2016 ook van Wintertaling. Alle drie de weidezangvogels doen het nog goed in dit plot.

Broekermeer

Het plot ligt aan de westzijde van de droogmakerij, ten zuiden van de centraal door het polderde loppende weg. Vanaf het begin van deze eeuw zijn weidevogels duidelijk afgenomen. In de zwaar bemeste raaigraslanden van plot Broekermeer wordt vroeg gemaaid en er worden grote kuddes melkvee geweid. Door het intensieve boeren zijn er vrijwel geen weidevogels meer in dit gebied. Verder zijn er maar weinig sloten in het plot.

Rietbroek

Ook in plot Rietbroek zijn sinds begin deze eeuw weidevogels sterk afgenomen. Het gebied wordt omgeven door tal van bosjes en er loopt een hoogspanningsleiding door. In de mast broedde in 2012 en 2014 een Buizerd.



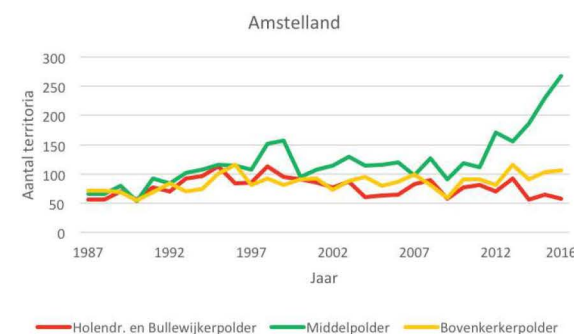
Slobeend met 7 grote jongen

Monnikenmeer

Plot Monnikenmeer wordt pas sinds 2006 geteld en ligt direct ten westen van Monnickendam in de gelijknamige droogmakerij. Krakeend, Tureluur en Grutto zijn er de laatste jaren wat toegenomen.

Amstelland

In Amstelland liggen drie plots. De ontwikkeling van het aantal territoria in de drie plots is weergegeven in bijgaande grafiek. In de plots Holendrecht- en Bullewijkpolder en Bovenkerkerpolder schommelt het aantal territoria terwijl het aantal territoria in de Middelpolder recent sterk is toegenomen.



Middelpolder

Dit plot betreft het bovenland van de Middelpolder en loopt van de bebouwing van Amstelveen tot aan de Amstel. Na het broedseizoen wordt het plot tegenwoordig extensief begraasd met mestvee. De recente toename van het aantal territoria in dit gebied heeft mogelijk te maken met de herinrichting van enkele jaren geleden. Hierdoor is het westelijk deel van dit reservaat vernat. Met name Grauwe Gans, Krakeend, Slobeend en Kievit zijn er recent sterk toegenomen.

Holendrecht- en Bullewijkpolder

Het plot ligt ten zuiden van de A9 in de bocht naar de A2 en ligt aan de zuidgrens van de Amsterdamse regio. In het plot liggen drie erven, een dijkje en veel sloten. Het gebied is deels begraasd met schapen en melkvee en deels in beheer als hooiland. Het aantal territoria van weidevogels piekte op 113 in 1995 en 1998 en was toen ongeveer tweemaal zo hoog als de 56 territoria van beginjaar 1987 en de 57 van laatste jaar 2016. Sinds 2005 broedt Grote Canadese Gans regelmatig in het plot. Sinds 2003 doen ook Grauwe Ganzen het hier goed. De nesten bevinden zich in de nabijgelegen klaverbladen van de A2. De Krakeend is toegenomen terwijl Slobeend verdween. De laatste jaren zijn de steltlopers afgenomen, met name Grutto en Tureluur. In het najaar van 2016 is een groot deel van het plot heringericht ten behoeve van weidevogels, in het kader van natuurcompensatie voor de verbreding van de snelwegen in de omgeving. Mogelijk gaat het de weidevogels in de toekomst daarom weer voor de wind in dit plot.

Bovenkerkerpolder

Dit plot ligt in het zuiden van de Bovenkerkerpolder, ten westen van het centraal door de polder lopende fietspad. Het bestaat uit een reeks smalle kavels met dito sloten. De meeste territoria bevinden zich in de buurt van het fietspad, leuk voor passerende recreanten. Opvallend is dat Krakeend, Slobeend, Grutto en Tureluur recent zijn toegenomen, mogelijk door de instelling van een aantal hoogwatersloten in het voorjaar in het plot. De Kievit is sterk afgenomen, van 35 territoria in 2003 tot maar 8 in 2016. Mogelijk is het gras er tegenwoordig te lang en te dicht voor deze soort. Het plot is voornamelijk in beheer als hooiland.

Conclusie

De resultaten van 30 jaar weidevogelmeetnet in 13 plots in de Amsterdamse regio zijn in dit artikel gepresenteerd. Alles bij elkaar opgeteld is sprake van een lichte afname van het totale aantal vastgestelde territoria. Het aantal territoria van Rode Lijst-soorten is veel sterker afgenomen. Wat betreft eenden en steltlopers geldt dat de Amsterdamse plots beter scoren dan die in de rest van Noord-Holland en Nederland. Voor de weidezangvogels geldt het omgekeerde. Alle ganzen zijn recent toegenomen. De Grauwe Gans is nu zelfs de talrijkste soort in de 13 Amsterdamse plots. Krakeend en Kuifeend zijn sterk toegenomen. Een minder sterke toename vond plaats bij Knobbelzwaan en Bergeend. De Zomertaling leidt een kwijnend bestaan terwijl Slobeend redelijk stabiel is. Wat betreft de steltlopers geldt dat Tureluur is toegenomen in de Amsterdamse plots, terwijl Kempshaan en Watersnip verdwenen. Scholekster, Kievit en Grutto zijn afgenomen maar schommelen de laatste jaren op een stabiel niveau. De drie weidezangvogels zijn duidelijk afgenomen, de Veldleeuwerik het sterkst. Alle drie de soorten laten de laatste jaren weer een lichte toename zien.

Literatuur

Hoogeboom, D.M., W. Tijssen, P. Mol, F. Visbeen, 2015. Jaarboek weidevogels Noord-Holland, 2014. Rapport nr. 15-010 Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Waarnemingen 3e kwartaal 2016 *Frans Klaasen*

Oproep

De samensteller van deze rubriek heeft aangegeven binnenkort het stokje door te willen geven. Wie heeft zin en een beetje tijd om dat stokje aan te pakken? De waarnemingenrubriek is een van de pijlers waarop de vereniging en De Gierzwaluw rust. Hoewel iedereen natuurlijk op de site Waarneming.nl kan zien wat voor soorten in ons werkgebied zijn ingevoerd, het is toch prettig een handzaam overzicht te krijgen van de leukste waarnemingen. De rubriek zit niet vast aan de huidige vorm, heeft u andere aardige ideeën dan is daarover uiteraard overleg mogelijk met de redactie. Bent u accuraat en een beetje kritisch en lijkt het u leuk mee te werken aan ons verenigingsblad ook al weet u niet goed hoe u het aan moet pakken, neem dan contact op met Frank van Groen, fm.vangroen@kpnmail.nl.

Alle waarnemers wederom hartelijk dank. Graag uw waarnemingen van het vierde kwartaal 2016 invoeren voor 1 april 2017.

Roely Bos

Kleine Zwaan 28-8 IJmeer 1 ex. (S. van der Burg).

Krooneend 192 meldingen uit de regio.

Grootste groep: 11-9 Kinsel 200 ex.

Witoogjeend 13-9 Waterland Barnegat 1 ad.
14-9 IJmeer 1 ex.

Topper 10-9 Gouwzee 1 ex. 17-9 Marken 9 ex.

Zwarte Zee-eend 6-8 Weesp 1 ex. (Marie-José Verbeeten).

Grote Zaagbek 10-7 Amerikahaven 1 m. eclipskleed.

Middelste Zaagbek 18-9 t/m 21-9 Vijfhoek 1 ex. 25-9, 27-9 Muiden 1 ex.

Pijlstaart 13-8 t/m 27-9 Waterland max 7 ex. 28-8, 1-9, 7-9, 16-9, 24-9 Diemerpark max. 12 ex. over. 6-9, 7-9, 10-9, 14-9, 17-9, 18-9 Vijfhoek max. 63 ex. 7-9 Diemberbos 1 ex. 11-9 Aetsveldsche Polder 5 ex. Z. 21-9 Nieuwe Oosterbegraafplaats 40 ex. ZW.

Zomertaling 1-7 t/m 26-9 Waterland max. 12 ex. 5-8 Vijfhoek 2 ex. over.

Patrijs 12-7 t/m 19-9 Schiphol max. 3 ex.

Kwartel 2-7 Science Park 1 ex. 12-7 Afrikahaven 1 ex.

Roerdomp 6-7 t/m 11-9 Waterland max. 2 ex. 7-7, 8-7, 12-7 Lutkemeerpolder 1 ex.



Koe en Gele Kwikstaart, Blijkmeerpolder, 11-08-2016

FOTO: GILJUS VAN DUIN